

12.11.2020

EOAK/7270/2019

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Pasi Pölönen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Päivi Saukonoja

KÄRÄJÄTUOMARIN MENETTELY VANGITSEMISASIASSA

1 KANTELU

Kantelija pyysi tutkimaan, oliko kärjätuomari menetellyt virheellisesti 7.12.2019 pidetyssä vangitsemisasiassa istunnossa.

Kärjäoikeuden istunnossa 7.12.2019 rikoksesta epäilty henkilö oli pyydetty saliin klo 09.50, jolloin vangitsemisvaatimuksen tekijänä olleen kantelijan mielestä käsittelyn on katsottava alkaneeksi. Rikoksesta epäilty oli saapunut saliin vasta kello 10.03, jonka vuoksi kärjätuomari on tulkinnut vangitsemisvaatimuksen käsittelylle pakkokeinolain 3 luvun 5 §:ssä säädetyn määräajan umpeutuneen. Asia on ilmennyt istunnossa käydyssä keskustelussa. Tämän vuoksi kantelija oli peruuttanut vangitsemista koskevan vaatimuksensa.

2 SELVITYS

Kantelun johdosta hankittiin selvitys ja lausunto:

- Kärjäoikeuden laamannin 13.2.2020 päivätty lausunto
- Kärjätuomarin 13.1.2020 päivätty selvitys

Käytettävissäni on ollut myös seuraavat asiakirjat:

- Kärjäoikeuden Päätos ja pöytäkirja- niminen asiakirja 7.12.2019

3 RATKAISU

Oikeusohjeet

Kun kirjallinen vangitsemisvaatimus on tullut tuomioistuimen kansliin tai siellä on otettu vastaan suullinen tai puhelimitse tehty ilmoitus vangitsemisvaatimuksesta, tuomioistuimen on määrättävä vangitsemisvaatimuksen käsittelyajankohta. Pakkokeinolain 3 luvun 5 §:n mukaan vangitsemisvaatimus on otettava tuomioistuimessa käsiteltäväksi viipymättä. Pidätettyä koskeva vaatimus on otettava käsiteltäväksi viimeistään neljän vuorokauden kuluttua kiinniottamisesta. Tätä laskettaessa ei pakkokeinolain 3 luvun 20 §:n mukaan sovelleta määräaikain laskemisesta annettua lakia, joten istunto saattaa tulla pidettäväksi arkilauantaina tai pyhäpäivänä.

Hallituksen esityksessä (HE 222/2010 vp, s. 252–253) todetaan, että pykälässä käytetyllä ilmaisulla ”viipymättä” korostetaan sitä, että tuomioistuinkäsittelylle säädetty neljän päivän määräaika on enimmäismääräaika, joka tulee olosuhteiden edellyttämällä ja mahdollistamalla tavalla alittaa.

Määrätessään käsittelyajankohdan tuomioistuimen on otettava huomioon, että pidätetty on kuljetettava vangitsemiskäsittelyyn, jollei käsittelyssä käytetä pakkokeinolain 3 luvun 6 §:n 4 momentin mukaisesti videoneuvottelua. Vangitsemisvaatimuksen tekijän ja toisaalta vangittavaksi vaaditun avustajan perustellut toivomukset on otettava huomioon. Asia olisi pyrittävä ottamaan käsittelyyn mahdollisuuksien mukaan jo seuraavana päivänä (näin Fredman–Kanerva–Tolvanen–Viitanen: Esitutkinta ja pakkokeinot, Helsinki 2020, s. 808).

Tapahumat

Käräjäoikeuden Päätös ja pöytäkirja 7.12.2019 otsikoidulta asiakirjalta ilmenee, että epäilty on otettu kiinni 3.12.2019 klo 10.00. Vangitsemisvaatimus on esitetty käräjäoikeudelle 4.12.2019 klo 11.20. Vangitsemisvaatimus on tullut ottaa käsiteltäväksi viimeistään 7.12.2019 klo 10. Epäilty on tuotu saliin 7.12.2019 klo 10.03.

Kantelun johdosta käräjäoikeuden laamanni on todennut, että kantelija on peruuttanut vaatimuksensa, jolloin vangittavaksi vaadittu oli vapautettu. Vangittavaksi vaaditun pidätettynä olleen epäilyn puolustajana toiminut asianajaja oli esittänyt, että vangitsemista koskeva vaatimus oli otettu esille laissa säädetyn määräajan jälkeen. Kun käräjätuomari oli pyytänyt vangitsemisvaatimuksen tekijänä olleelta kantelijalta kannanottoa, oli tämä peruuttanut vaatimuksensa. On valitettavaa, jos vaatimuksentekijä oli ymmärtänyt käydyin keskustelun niin, ettei vaatimuksen ajaminen johtaisi toivottuun lopputulokseen. Muussa tapauksessa käräjätuomari olisi laatinut kantelukelpoisen päätöksen.

Kantelun johdosta antamassaan selvityksessä käräjätuomari on todennut, että vangitsemisasian istuntopäivä oli sovittu kantelijan kanssa 4.12.2019. Käräjäoikeus oli esittänyt käsittelypäiviksi joko perjantaita 6.12.2019 tai lauantaita 7.12.2019 joko klo 9 tai klo 10.00. Kantelija oli pitänyt parhaimpana lauantaita 7.12.2019 klo 10.00. Vangitsemisvaatimus oli toimitettu käräjäoikeudelle sähköpostitse 6.12.2019.

Lauantaina 7.12.2019 klo 9.45 käräjäoikeudesta oli otettu videoyhteys vangitsemisvaatimuksen tekijänä olleeseen kantelijaan, jota ennen pidätettynä olleen henkilön puolustaja oli saapunut istuntosaliin. Puolustajana toiminut asianajaja oli ilmoittanut, että epäillyn saattaminen poliisivankila A:sta poliisivankilaan B on myöhässä. Käräjäoikeudesta on soitettu poliisivankilaan B klo 9.50 ja edelleen 10.02 ja pyydetty

vangittavaksi vaadittu saattamaan suoraan istuntosaliin. Käräjäoikeuden istuntosaliin on tuotu liikuntarajoitteinen epäilty klo 10.03.

Epäillyn puolustajana toiminut asianajaja on vaatinut epäillyn määrättäväksi päästettäväksi vapaaksi. Käräjäoikeus on tutkittuaan pakkokeinolain 3 luvun 5 §:ää varannut kantelijalle tilaisuuden lausua, jolloin kantelija on peruuttanut vaatimuksensa. Lisäksi on esittänyt, että käräjäoikeudelle ei ollut tullut tietoa epäillyn liikuntarajoitteisuudesta.

Arviointi

Asiassa esitetystä selvityksestä ilmenee, että kärjätuomari on sopinut vangitsemisvaatimuksen tekijän kanssa käsittelyajankohdan siten, että se on ollut 7.12.2019 klo 10. Näin ollen pakkokeinolain 3 luvun 5 §:n mukaan 3.12.2019 klo 10 pidätetty epäilty on tullut päästää 7.12.2019 klo 10 jälkeen vapaaksi, jos päätöstä vangitsemisesta ei ole tehty.

Käräjäoikeuden päätöksestä ilmenee, että vangitsemisvaatimus oli tehty käräjäoikeudelle pidätystä seuraavana päivänä eli 4.12.2019 klo 11.20. Tähän nähden kärjätuomarin selvityksessään ilmoittama seikka, että vangitsemisvaatimus olisi tehty vasta 6.12.2019 on ristiriidassa käräjäoikeuden päätökseen merkityn kanssa. Istuntokäsittelyn ajankohdasta on selvityksen mukaan sovittu vangitsemisvaatimuksen tekijän kanssa kuitenkin 4.12.2019.

Asiassa saamani selvityksen mukaan asiassa ei ole ilmennyt perusteltua estettä sille, etteikö vangitsemisvaatimusta olisi voitu ottaa käräjäoikeudessa käsiteltäväksi jo aikaisemmin, esimerkiksi jo edellisellä päivänä eli 6.12.2019, jota oli ehdotettu istuntopäivää suunniteltaessa.

Kärjätuomarin osalta asiassa on kysymys hänen vastuustaan asian käsittelystä käräjäoikeudessa. Näkemykseni mukaan vangitsemisasi-oita päivystävän kärjätuomarin tehtäviin kuuluu valvoa, että vangitsemisasia tulee käsitellyksi pakkokeinolain 3 luvun 5 §:ssä säädettyssä määräajassa.

Asiassa saadun selvityksen perusteella katson, että kärjätuomarilla on ollut mahdollisuus toteuttaa istuntokäsittely siten, ettei vangitsemisvaatimuksen käsittelylle säädetty pakkokeinolain 3 luvun 5 §:ssä säädetty määräaika ylity.

Saamani selvityksen perusteella on varsin todennäköistä, että vangitsemisvaatimuksen tekijä on peruuttanut vaatimuksensa kärjätuomarin johdolla käydyn keskustelun perusteella. Menettely on tosiasiasa johtanut siihen, että asiassa ei ole tehty vangitsemisasiassa kantelukelpoista ratkaisua. Totean yleisellä tasolla, että epäilty voidaan määrätä vangittavaksi myös muutoksenhakutuomioistuimessa, jos pidättämiseen oikeutettu virkamies kantelee päätöksestä, jossa vangitsemisvaatimus on hylätty.

Mielestäni tällaisten kiireellisten asioiden lain mukaisten käsittelyaikojen noudattaminen on erityisen tärkeää myös epäillyn oikeuksien kannalta, jotta vapaudenmenetyksen laillisten edellytysten arvioiminen tulee lain edellyttämällä tavalla viipymättä tuomioistuimen käsiteltäväksi.

Oikeusasiamies ei voi puuttua siihen, miten tuomioistuin on käyttänyt sille lain mukaan kuuluvaa harkintavaltaa, jollei tuota harkintavaltaa ole ylitetty tai käytetty väärin. Katson, että käräjäoikeus on ratkaissut asian muutoin sille lain mukaan kuuluvan harkintavallan nojalla tai käyttänyt sitä väärin.

Valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Katson, että mikäli istuntopäivää ei olisi määrätty vangitsemisasian käsittelylle laissa asetetun määräajan päättymisajankohtaan, ei asiassa olisi tullut arvioitavaksi sitä, onko istuntokäsittelyn katsottu mahdollisesti jo alkaneeksi kantelussa mainittujen seikkojen vuoksi. Yleisellä tasolla totean, että istuntokäsittelyn ajankohtaa määrättäessä tulee aina ottaa huomioon myös käytännölliset seikat kuten istuntosaliin saapumiselle mahdollisesti aiheutuva myöhästyminen tai muu viivästyminen.

Käsitykseni mukaan käräjätuomari ei ole vangitsemisasian istuntokäsittelyn ajankohtaa määrätessään huolehtinut siitä, että asia tulee käsitellyksi pakkokeinolain 3 luvun 5 §:ssä säädettyssä määräajassa.

Käräjätuomarin osalta katson, ettei asia anna puoleltani aihetta muuhun, kuin että saatan edellä esittämäni yleisen käsityksen hänen tietoonsa.

4 TOIMENPITEET

Saatan edellä esittämäni käsityksen vangitsemisasioiden käsittelylle pakkokeinolain 3 luvun 5 §:ssä säädetyn määräajan noudattamisesta käräjätuomarin tietoon.

Tässä tarkoituksessa lähetän jäljennöksen tästä päätöksestäni käräjätuomarille.